SUMMARY. The article deals with the issues of revival of ancient genres and traditions of rubob performance, restoration of traditional performing techniques and instilling them in the hearts of the younger generation, characteristic of rubob performing culture.

KOMPOZITOR HÁM JASLAR

Gulnara Elmuratova – *assistent oqıtıwshı*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanısh sózler: kompozitor, dirijyor, muzıka, laureat, mádeniyat, mono opera, balet, drama, simfoniya, uvertyura, ariya.
Ключевые слова: композитор, дирижёр, музыка, лауреат, культура, моно опера, балет, драма, симфония, увертюра, ария.
Key words: composer, conductor, music, laureate, culture, mono opera, ballet, drama, symphony, overture, aria.

Insannıń ómiri hám onıń mádeniy turmısında muzıkanıń ornı ayrıqsha. Muzıka óneri insannıń ruwxıyatına tásir etiwdey, kewil keshirmelerine uyǵınlasıp, onı bayanlawday iláhiy kúshke iye. Óziniń kóp jıllıq tariyxına iye qaraqalpaq muzıka óneri de jáhán muzıkasına salıstırmalı ózgeshelikke iye ekenligi menen áhmiyetli.

Búgingi kúnde muzıka ónerin jaslarımızǵa keńnen tanıstırıw, olarda muzıkalıq bilimdi jetilistiriw maqsetinde usı jıldıń 18-dekabr sánesinde Nókis qánigelestirilgen mádeniyat mektebinde bul tarawda uzaq jıllardan berli dóretiwshilik etip, óziniń ájayıp hám tákirarlanbas namaları menen xalqımızdıń júrek tórinen orın alıp kiyatırǵan belgili kompozitor, dirijyor, xormeyster, Ózbekstan hám Qaraqalpaqstan Respublikaları kórkem óneri ǵayratkeri, Berdaq atındaǵı sıylıqtıń laureatı, professor Qurbanbay Zaretdinov penen oqıwshı-jaslar arasında ushırasıw keshesi bolıp ótti.

Belgili kompozitor Q.Zaretdinov 1951-jılı Kegeyli rayonınıń Shoqtaranǵıl elatinda, Baqsı jap boyında, diyqan shańaraǵında dúnyaǵa kelgen. Mektepte birinshi ustazı Usnaddin Begjanov, al saz-ásbap shertiwdi aǵası Ziywatdin Lepestovtan úyrengen. Q.Zaretdinov Nókis muzıka hám xoreografiya bilim jurtın oqıp hám tamamlap, soń 1970-jılı Tashkent qalasındaǵı M.Ashrafiy atındaǵı konservatoriyasında oqıwın dawam ettiredi. Kompozitor óz miynet jolın 1968-jıldan basladı. Q.Zaretdinov 1989-jıldan házirgi kúnge shekem Qaraqalpaq mámleketlik muzıkalı akademiyalıq teatrdıń bas dirijyori bolıp islep kelmekte. Derlik yarım ásirlik ómirin muzıka ónerine bağıshlaǵan hám búgingi kúnde de dóretiwden toqtamaǵan kompozitor Q.Zaretdinovtıń bizge belgili «Watan», «Yarım sen júrgen jerde», «Xalıq ushın», «Óziń Watan», «Ana jer-Ana», «Búlbúl», «Sálem, Ana topraǵım», «Juldız», «Báhár, báhár», «Xosh keldiń, Nawrız», «Dayı qız», «Seniń kózleriń» h.t.b. qosıq hám romansları, «Posqan el» oratoriyası, «Aral muńı» a kapella xor syuitası, «Tirsekler», «Laqqılar» hám «Yar diydarı» muzıkalı komediya hám dramaları, hazirgi kúnde «Tumaris» operası, «Edige» operası hám muzıkalı draması, «Qırıq qız» baleti, «Berdaq» muzıkalı draması, «Xalıq ushın» operası hám «Aralım meniń» monoperası teatrımızda saxnalastırılıp, tıńlawshılarımız súyip tıńlaytuǵın shıǵarmalarǵa aylandı. [1]

Qaraqalpaq muzıka ónериniń rawajlanıwına salmaqlı úlesin qosıp kiyatırǵan kompozitor Q.Zaretdinov penen ótkerilgen saltanatlı keshe dawamında oqıwshı-jaslar kompozitordıń ómiri hám dóretiwshiligi menen keńnen tanısıw maqsetinde keshe miymanına ózleriniń qızıqtırǵan sorawların berip, óz gezeginde tiyisli juwapların aldı, al dóretiwshiligine baylanıslı sorawlarǵa shıǵarmalardı simfoniyalıq orkestr menen birgelikte janlı atqarıp berildi. Sol sebepli bul kesheni ushırasıw-koncert keshesi dep atasaqta boladı. Kompozitordıń dóretiwshiliginen dúzilgen koncert baǵdarlaması «Jaslıq» simfoniyalıq orkestr ushın uvertyura, «Tumaris» operasınan Tumaristiń ariyası, «Xalıq ushın» operasınan Berdaqtıń ariyası, «Aralım meniń» mono operasınan shayırdıń qosıǵı, I.Yusupov sózine «Bul jer ele zor boladı» sıyaqlı qosıq-namalar menen ushırasıw keshesiniń kórkemligi arttı.

Keshe sońında Nókis qánigelestirilgen mádeniyat mektebiniń direktorı hám «Muzıka teoriya» bólimi kafedrası baslıǵı hám oqıtıwshıları tárepinen minnetdarshılıq sózleri aytılıp, miymanımızǵa estelik sawǵaları tapsırıldı. Bul sıyaqlı ushırasıw keshelerdiń jaslarımızǵa kórkem

ónerge mehir qoyıp, olarda muzıka mádeniyatın qáliplestiriwde ornı ayrıqsha.

Paydalanılǵan ádebiyat

1. Q.Zaretdinov shıǵarmaları hám biografiyası.

REZYUME. Bul maqalada muzıka óneriniń insan ruwxıyatına tásir etiwi, kewil keshirmelerine uyǵınlastırıwshı iláhiy kúshke iye ekenligi hám kompozitor Qurbanbay Zaretdinovtıń jaslarǵa muzıka haqqındaǵı úgit-násiyatı haqqında sóz etiledi.

РЕЗЮМЕ. В этой статье речь идет о влиянии музыкального искусства на психику человека, о божественной силе, гармонизирующей переживания сердца, и наставлениях композитора Курбанбая Заретдинова молодежи о музыке.

SUMMARY. This article discusses the influence of musical art on the human psyche, the divine power that harmonizes the experiences of the heart, and the teachings of composer Qurbanbay Zarettinov to young people about music.

BOLALAR XOR JAMOSIDA XOR ASARLARNI O‘RGATISH USULLARI

Embergenova Gulayda Aytbaevna *– o‘qituvchi*
O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Nukus filiali

Tayanch so‘zlar: bolalar xor jamoasi, pedagogik usullar, ritmik sezgi, bolalarning musiqiy rivojlanishi, mashqlar va didaktika, yoshga mos o‘quv usullari, jamoaviy ijro etish.

Ключевые слова: детский хоровой коллектив, педагогические приемы, ритмическая интуиция, музыкальное развитие детей, упражнения и дидактика, соответствующие возрасту методы обучения, коллективное исполнение**.**

Key words: children’s choir, pedagogical methods, rhythmic intuition, musical development of children, exercises and didactics, age-appropriate learning methods, collective performance.

Bolalar xor jamoasi, musiqiy ta’limning ajralmas qismi bo‘lib, bolalarda musiqiy eshitish, vokal texnikasi va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu maqolada, bolalar xorida xor asarlarini o‘rgatishda qo‘llaniladigan pedagogik usullar, ritmik sezgi, yoshga mos o‘quv usullari va jamoaviy ijro etishning ahamiyati keltiriladi.

Bolalar xor jamoasi musiqiy va ijtimoiy jihatdan rivojlanishga yordam beruvchi muhitni yaratadi. Xor jamoasida bolalar nafaqat vokal ko‘nikmalarni o‘zlashtiradilar, balki birgalikda ijro etish orqali jamoaviy ruhni, hamkorlikni va ishtirok etish mas’uliyatini o‘rganadilar. Bu jarayon musiqiy asarlarni birgalikda ijro etishda bolalar o‘rtasida bir-birini tinglash, uyg‘unlik yaratish va koordinatsiyani rivojlantiradi.

Bolalar xor jamoasi orqali bolalar musiqaning asosiy elementlari bilan tanishib, vokal va ritmik texnikalarni o‘zlashtiradilar. Bolalar xorida samarali pedagogik usullarni qo‘llash musiqiy ta'limning muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarurdir. Pedagogning vazifasi – bolalarga musiqiy materialni qiziqarli va tushunarli tarzda yetkazishdir. Buning uchun repetitor turli pedagogik texnikalarni qo‘llaydi, masalan:

- Vokal mashqlar - ovozni to‘g‘ri ishlatish va vokal nazoratini rivojlantirish uchun.

-Ritmik mashqlar - bolalarda ritmik sezgi va musiqalikni yaratish.

- Didaktik usullar - bolalarni musiqiy o‘quv jarayoniga qiziqtirish va motivatsiya yaratish.

Mashqlarni o‘yin shaklida tashkil etish, bolalarni musiqaga yanada yaqinlashtiradi, shuningdek, ular o‘z hissiyotlarini ifoda etishda erkin bo‘lishlariga yordam beradi.

Ritmik sezgi musiqiy rivojlanishning asosiy omillaridan biridir. Xor ijrosi orqali bolalar, ritmni to‘g‘ri va aniq tushunish, uning o‘zgarishlarini sezish va bajarish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Ritmik mashqlar bolalarda musiqaning vaqt va o‘lchov elementlarini anglashni mustahkamlaydi. Bolalarning ritmik sezgisi va musiqiy his-tuyg‘ularini shakllantirish, ularni musiqiy asarlarga chuqurroq kirish va ijro etishda yanada samarali bo‘lishlariga yordam beradi. Bolalar xorida musiqiy rivojlanishning asosiy maqsadi bolalarda musiqiy eshitish, vokal texnikalar, ifodalilik va musiqiy tuyg‘ularni rivojlantirishdir. Musiqiy rivojlanish bolalarda tovushni to‘g‘ri chiqarish, garmoniyani his qilish, va melodik tuzilmalarni anglash kabi ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. Pedagogik usullar,